

OCMW's in de greep van de enkelband

Elke dag staan er in België 350 veroordeelden onder elektronisch toezicht. Een elektronische enkelband houdt hun stappen bij en rapporteert elke niet-naleving van afspraken. Hoewel ze als gedetineerden worden beschouwd, ondergaan ze hun straf gewoon thuis, in de samenleving. Net als andere inwoners van de gemeente komen ze soms aankloppen bij het OCMW, dat niet altijd weet hoe het met deze pseudo-vrije burgers kan of moet omgaan.

Tekst: Nathalie Debast

Voordat een veroordeelde onder elektronisch toezicht komt te staan, onderzoekt een maatschappelijk assistent van het Nationaal Centrum voor Elektronisch Toezicht (NCET) of dit een gepaste wijze van strafuitvoering is. Om voor elektronisch toezicht in aanmerking te komen, moet de gedetineerde onder meer een vaste verblijfplaats met vaste telefoonaansluiting hebben. Ook de aard van de feiten en de resterende straf spelen een rol. Tot slot zijn er enkele individuele voorwaarden, zoals een nuttige dagbesteding. Het NCET ziet professionele inschakeling als een belangrijke kapstok voor maatschappelijke reïntegratie. In bijna alle gevallen is tewerkstelling of opleiding expliciet opgenomen in de individuele voorwaarden. Maar aan elektronisch toezicht gaat niet altijd een effectieve gevangenisstraf vooraf. Veel daders verschijnen als vrij burger voor de rechtbank en worden na hun vonnis niet onmiddellijk aangehouden. Zij krijgen na hun veroordeling een uitnodiging om hun straf te ondergaan, het zogenaamde zelfaanbod. Sommige veroordeelden blijven de hele tijd in hun gezin, dus behouden hun tewerkstelling en hun relationeel netwerk. Gedurende de hele periode van het elektronische toezicht is er begeleiding en opvolging door een maatschappelijk werker van het NCET. Wanneer een veroordeelde

niet bereid is zijn dag nuttig te besteden of wanneer er inbreuken op de voorwaarden zijn, wordt het stopgezet. Cijfers over een willekeurige dag in 2004 tonen aan dat bijna een derde voltijds tewerkgesteld is, terwijl een kwart een opleiding volgt. Iets meer dan een kwart is werkzoekend of heeft geen activiteit.

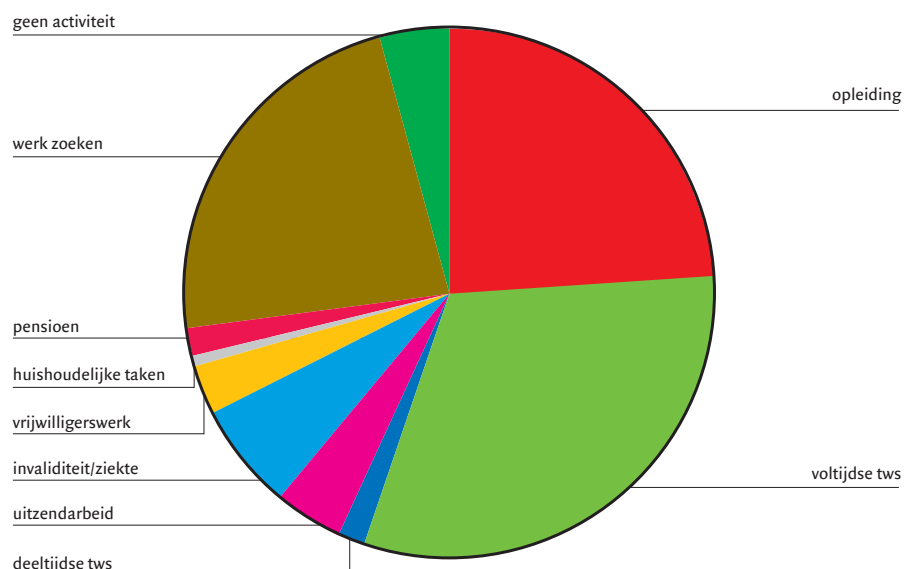
Rechten in beweging

Sinds de invoering van het elektronische toezicht is het sociale statuut van deze groep voortdurend gewijzigd en verbeterd. In de beginperiode ging geen enkele

socialezekerheidstak ervan uit dat gedetineerden hun straf ook buiten de gevangemuren konden uitzitten en werd iedere tegemoetkoming geweigerd. Dat is intussen veranderd. Zo goed als alle takken van sociale zekerheid houden ondertussen rekening met de feitelijke situatie van gedetineerden onder elektronisch toezicht en ze kennen hun dezelfde rechten toe als vrije burgers.

Maar voor de OCMW's gaat het hier wel degelijk om gedetineerden, ze vallen dus principieel ten laste van Justitie. Onder druk van de OCMW's die de rekening gepresenteerd dreigden te krijgen omdat Justitie haar gedetineerden buiten de gevangenis hield maar hun geen inkomen gaf, werd deze stelling in oktober 2002 wettelijk bevestigd. Volgens de leefloonwet wordt de betaling van het leefloon opgeschort in de periode waarin een persoon een vrijheidsstraf ondergaat en ingeschreven is op de rol van een strafinrichting. Om elektronisch toezicht toch toegankelijk te maken voor mensen zonder inkomen, krijgen zij sinds 2003 een dagvergoeding van Justitie (522 euro per maand voor een alleenstaande, 373,50 euro per maand voor een samenwonende). Dit ligt nog altijd een stuk lager dan het leefloon (respectievelijk 625,60 euro en 417,07 euro) en wordt niet geïndexeerd. Sinds 1 april 2004 hebben sommigen onder hen wel recht op een werkloosheidsuitkering. Hierdoor

Dagbesteding veroordeelden onder elektronisch toezicht (Bron: NCET)

is het aantal dat met een dagvergoeding moet rondkomen, gedaald. Toch bedraagt het nog 18,5% (begin 2005). Het blijft hoe dan ook onaanvaardbaar dat een federale overheidsdienst een vergoeding uitkeert die lager ligt dan het leefloon, een bedrag dat algemeen wordt gehanteerd als absoluut minimum om menswaardig te kun-

werkwinkel als die er is. Met de OCMW's is de samenwerking sterk afhankelijk van het lokale bestuur. Nochtans is bijvoorbeeld een sociale tewerkstelling op basis van artikel 60, §7 OCMW-wet perfect mogelijk. Ook voor de RMI-wet is niet vereist dat iemand eerst leefloon geniet en dan wordt tewerkgesteld.

Veroordeelden onder elektronisch toezicht kloppen soms aan bij het OCMW.

Dat weet niet altijd hoe om te gaan met deze pseudo-vrije burgers.

nen leven. OCMW's kunnen dus nog altijd aanvragen krijgen voor een bijpassing tot het bedrag leefloon. Die financiële steun is volledig ten laste van het lokale bestuur.

Bijdragen tot integratie door de OCMW's

Het principiële standpunt dat gedetineerden ten laste zijn van het ministerie van Justitie en niet van de OCMW's heeft tot nu toe vooral gespeeld op het vlak van financiële ondersteuning. Maar we zien de toestand nu al evolueren voor andere vormen van hulpverlening. Voor het einde van deze regeerperiode wil de minister het aantal personen onder elektronisch toezicht op dagbasis opdrijven naar 1300. Dit betekent dat voor veel meer mensen hun terugkeer naar en deelname aan de maatschappij moet worden voorbereid. Hierdoor wordt ook de vraag naar ondersteuning vanuit de OCMW's bij de reïntegratie van gedetineerden opnieuw pertinent. Principieel zouden de OCMW's de lijn kunnen doortrekken en alle vormen van steunverlening kunnen weigeren op basis van het argument dat Justitie zelf voor zijn gedetineerden moet zorgen, of ze nu binnen of buiten de gevangensmuren verblijven. Maar vanuit de huidige strafrechtelijke benadering van herstelgerichte detentie kunnen OCMW's, die toch in een maatschappelijke context opereren, toch ook een rol spelen. Zo kunnen OCMW's een partner worden voor hun tewerkstelling. Het NCET maakt van professionele inschakeling een hoofdvoorwaarde voor elektronisch toezicht en werkt hiervoor nu al samen met de VDAB of de lokale

Het prijskaartje van de tewerkstelling verandert in principe niet naargelang het een gedetineerde met enkelband of een vrij iemand is, de tussenkomst van de federale overheid blijft gelijk. Ook andere hulpverlening, bijvoorbeeld schuldbemiddeling, moet mogelijk zijn.

Vooraf voor de groep die nooit in de gevangenis heeft gezeten, valt het moeilijk te verdedigen dat het OCMW hun louter omwille van hun statuut geen enkele hulp zou bieden. In de praktijk doet het zich immers ook voor dat iemand die vanuit vrijheid onder elektronisch toezicht komt te staan, tijdens die vrijheid al intensief hulp van het OCMW genoot. Een schorsing van de hulpverlening in de korte periode van elektronisch toezicht kan alleen maar meer schade berokkenen.

Ten slotte is het belangrijk te vermelden dat de maatschappelijk werkers van het centrale NCET opgeleid zijn in het begeleiden en controleren van de justitiële voorwaarden maar niet over de expertise beschikken die aanwezig is in ieder OCMW. Het lijkt ons niet efficiënt van hen te verwachten dat zij zich bijscholen tot OCMW-maatschappelijk werkers.

Welk OCMW?

Welk OCMW is bevoegd om hulp te bieden: dat van de verblijfplaats of dat van de plaats van de strafinrichting? De wet die de territoriale bevoegdheid van de OCMW's regelt, stelt dat gedetineerden zich moeten wenden tot het OCMW van de plaats waar ze op het moment van hun opname ingeschreven zijn in een van de

bevolkingsregisters. Dit is niet altijd de plaats waar men tijdens zijn elektronisch toezicht verblijft. De wet houdt echter geen rekening met nieuwe vormen van detentie. Personen onder elektronisch toezicht leven in een dorp of een stad en zitten dus niet in een gevangenis. Toch staan ze ingeschreven op de rol van een bepaalde strafinrichting en worden ze als gedetineerd beschouwd. Ons aanvoelen is alleszins dat de feitelijke situatie zou moeten primeren op de plaats van de strafinrichting. Dan kunnen deze mensen hulp vragen in de gemeente waar ze effectief wonen.

De OCMW's zouden ook beter op de hoogte moeten zijn van het elektronische toezicht en de financiële tegemoetkoming die iemand van Justitie krijgt. Als een hulpvrager dit nu niet vrijwillig meedeelt, kan het OCMW dat niet eens achterhalen.

Om een antwoord te kunnen bieden op het stijgende aantal vragen is een verdere uitklaring van OCMW-hulpverlening aan gedetineerden onder elektronisch toezicht nodig. Absolute stelregel blijft dat de minister van Justitie in de eerste plaats verantwoordelijk is voor de opvang van alle gedetineerden, ook die met een enkelband. Het NCET moet zijn sleutelrol blijven spelen in de ondersteuning van deze mensen. Net zomin als je van het NCET verwacht dat het de OCMW-context volledig onder de knie krijgt, kun je van de OCMW's eisen dat ze justitiële taken overnemen. Het spreekt voor zich dat de OCMW's zich niet zonder meer kunnen engageren voor de herintegratie van alle gedetineerden. Toch mogen ze de rol die zij als partner kunnen spelen en de meerwaarde die ze kunnen bieden niet minimaliseren. Geen enkele samenleving heeft een nieuw soort outlaws nodig.

Nathalie Debast is VVSG-stafmedewerker OCMW-wetgeving

Informatie

NCET, Berkendaelstraat 66-68, 1190 Vorst,
T 02-340 36 60